

ven, loopt vrijwel evenwijdig met die van andere landen van Europa, met dit verschil echter, dat reeds in de vroegste middeleeuwen, omstreeks den tijd van St. Patrick, bepalingen in de Iersche wetten te vinden zijn, die blijk geven van humaniteit tegenover die ongelukkigen en een goed begrip van hun afzonderlijke plaats in de menschelijke samenleving. Zij konden niet gestraft worden voor enkele misdaden, waarvoor zij niet aansprakelijk werden beschouwd en waren niet verantwoordelijk voor handelingen van civielrechtelijken aard, tenzij verricht met toestemming van hun wettigen beschermer. Misdaden door krankzinnigen op aanstoken van anderen begaan, werden niet door hen, maar door de laatsten geboet. Een sociale maatregel van groote beteekenis was deze, dat kinderen, door krankzinnigen verwekt, ten laste kwamen van hem, die voor die lijdens aansprakelijk was, of, bij gebreke van dien, van den stam, waartoe de lijder behoorde. Deze aansprakelijkheid strekte zich uit tot ieder vergrijp, door dit kind later begaan. Deze strenge bepalingen moeten zeker den aanwas van lijdens aan erfelijke psychoses sterk hebben geremd.

Van eenige zorg voor verpleging van krankzinnigen in gestichten is pas in het laatst der 17de eeuw sprake. In het algemeen werden zij in werkhuizen, tegelijk met bedelaars en vagebonden opgenomen, of, wanneer zij enig strafbaar feit hadden gepleegd, in de gewone tuchthuizen. Ten behoeve van lastige patiënten beschikten deze inrichtingen over cellen, over welker inrichting beter gezwegen kan worden. Pas in 1711 kreeg het militaire hospitaal te Kilmainham een afdeeling voor krankzinnige soldaten.

In den loop dier eeuw werden enkele openbare en bijzondere inrichtingen voor krankzinnigen gesticht, waarvan het oudste „St. Patrick,” te Dublin, nog in 1799 niet meer dan 32 arme krankzinnigen herbergde.

Het beste was het door de kwakers gestichte Retreat bij York, waar de patiënten in den geest van PINEL werden verpleegd. Dit schandelijke tekort aan plaatsruimte was de oorzaak, dat in 1850 nog 260 krankzinnigen in tuchthuizen waren opgeborgen, 2000 in werkhuizen, terwijl een nog grooter aantal volkomen onverzorgd rondliep. De barbaarsche dwangmaatregelen en de verwaarloozing der lijdens in openbare inrichtingen maakten slechts langzaam plaats voor een meer menschelijke behandeling en doelmatige verpleging, die pas in de 2de helft der vorige eeuw overal doordrong. De namen van FRANCIS WHITE (1787—1857), JOHN NUGENT en GEORGE WILLIAM HATCHELL (†1890), die elkaar als inspecteurs van het krankzinnigenwezen opvolgden, verdienen in dit opzicht met eere te worden genoemd.

M. A. VAN ANDEL.

J. ANTHONY DELMEGE, *Towards national health or Health and hygiene in England from Roman to Victorian times.* London, WILLIAM HEINEMANN. 1931. Geïllustreerd. 234 bldz. Prijs geb. 21 Sh.

In dit boek behandelt de schrijver de geschiedenis der hygiëne in Engeland, beginnend met de vroegste middeleeuwen en eindigend met het tijdperk van koningin VICTORIA. Het eerste hoofdstuk:

Hygiene in the early civilizations, maakt hierop een uitzondering, daar hierin vrijwel niets over Engeland is te vinden, alleen wordt daarin een zeer cursorisch overzicht gegeven over de hygiëne op Creta, in Egypte, Israël, Griekenland en Rome. Dat een twintigtal bladzijden daarvoor volkomen ontoereikend zijn, zal ieder begripen, die ook maar een oppervlakkig begrip heeft van de klassieke cultuur. Ik behoef hiervoor slechts te wijzen op de uitvoerige en degelijke artikelen van HOLGER MYGIND over de openbare gezondheidszorg in Pompeji, in 1921 in *Janus* verschenen. De verdere hoofdstukken doen die teleurstelling echter spoedig vergeten. Volgens de belangrijkste tijdperken gerangschikt, zijn ze overzichtelijk ingedeeld en behandelen achtereenvolgens een reeks factoren, waarvan de gezondheidstoestand der bevolking direct of indirect afhankelijk is. Hieronder vindt men: de sociale en maatschappelijke omstandigheden, zooals den aard van bodem en klimaat, de ontginning van den bodem, de soort der verbouwde gewassen, den stand der techniek, de structuur der samenleving, de verkeerstoestanden, de geestelijke ontwikkeling van het volk in zijn verschillende lagen en hun invloed op voedselvoorziening, huisvesting, kleeding, lichaamsreinheid, gewoonten, misbruiken en vooroordeelen, drinkwatervoorziening, verwijdering van afvalstoffen, vervuiling en besmetting van bodem, lucht en water, bestrijding en voorkoming van infectieziekten, waarbij rekening wordt gehouden met de verschillen tusschen de steden en het platteland bestaand.

Na deze uiteenzetting volgt een overzicht van de persoonlijke en maatschappelijke maatregelen in den loop der eeuwen in het belang der volksgezondheid genomen, welker succes uit het regelmatig dalende ziekte- en sterftcijfer blijkt.

Dit overzicht wordt opgeluisterd door allerlei historische bijzonderheden, die ten minste even goed als een uitvoerig, zakelijk verslag, ons een beeld geven van vroegere toestanden. Zoo vond de schrijver in een nieuwmare uit den tijd van koningin ELISABETH, het bericht, dat in het koninklijke paleis een badkamer was gemaakt „where the Queen doth bathe herself once a month, whether she require it or not”. Van verdere aanhalingen uit dit merkwaardige werk, dat ik velen laudatores temporis acti ter lezing zou willen aanbevelen, wil ik mij onthouden. Wel lijkt het mij wenschelijk te wijzen op de duistere bladzijden, die de levensomstandigheden der fabrieksarbeiders in het begin der 19de eeuw beschrijven, door geen enkele wet tegen de overmacht der fabrikanten beschermd. Mannen als OWEN, HOWARD, CHADWICK en SHAFTESBURY, die het geweten van het Engelsche volk wakker schudden en het in breede lagen van geestelijke verwildering en lichamelijke degeneratie hebben gered, worden daarin naar verdienste gehuldigd.

Al heeft de schrijver zich herhaaldelijk moeten beperken, toch is het hem, niet het minst door zijn helderen stijl, gelukt een aardig overzicht van zijn onderwerp te geven, dat ook buiten den kring zijner landgenooten belangstelling verdient.